

УДК 332.122

Чапюк О.П.
керівник відділення
ПАТ КБ ПриватБанк

ОЦІНКА КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

У статті наведено підходи автора щодо визначення сутності поняття «капіталізація», «капіталізація регіону». Зроблено оцінку капіталізації економіки регіону. Розроблено стратегію капіталізації територіальних активів.

Ключові слова: капітал, активи, регіон, територіальні активи, капіталізація регіону.

Чапюк Е.П. ОЦЕНКА КАПИТАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ РЕГИОНА

В статье приведены подходы автора к определению сущности понятия «капитализация», «капитализация региона». Произведена оценка капитализации экономики региона. Разработана стратегия капитализации территориальных активов.

Ключевые слова: капитал, активы, регион, территориальные активы, капитализация региона.

Chapiuk O.P. ESTIMATION OF CAPITALIZATION OF REGIONAL ECONOMY

The article deals with the concept of «capitalization», «capitalization of a region» An estimation of the capitalization of the regional economy. A strategy of capitalization of territorial assets are developed.

Keywords: capital, assets, a region, territorial assets, capitalization of a region.

Постановка проблеми. Питання капіталізації регіону є важливою складовою економіки регіону. Тому для підвищення її ефективності постало питання оцінки капіталізації територіальних активів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми капіталізації було присвячено багато праць відомих вчених XVIII-XIX ст. Поняття капіталізації за їхнім твердженням є похідним від поняття «капітал» (капітал – від лат. «capitalis», що в перекладі означає головний). На початку розвитку суспільного виробництва капітал розглядався економістами як майно, багатство [1]. Меркантилісти головний акцент робили на грошову форму капіталу, Жан Батіст Сей, під капіталом розумів суму цінностей, яка дає змогу здійснювати виробництво [2]. Адам Сміт, Давід Рікардо, Карл Маркс визначали капітал як вартість, що приносить додаткову вартість. К. Маркс зазначав, що капітал це і знаряддя праці, і сировина та матеріальні продукти, і певна сума товарів, і засоби до існування. Крім цього, він писав, що капітал – це не річ, а виробниче відношення, а тому розглядав його як знаряддя експлуатації найманої праці [3]. Отже, капіталізація – це перетворення додаткової вартості або прибутку в капітал.

Такі вчені, як В.М. Геєць, А.А. Гриценко, С.А. Давимука, В.І. Княгінін, М.А. Козоріз, В.І. Корнєєв, О.М. Люткевич, Ю.В. Савельєв, А.В. Тітовський, О.В. Толстогузов, А.А. Шишкін, С.І. Шумська, О.І. Яременко та багато інших займалися проблемами висвітлення сутності капіталізації, загального її стану в розрізі окремих сегментів та сфер національної економіки, визначили підходи до реалізації регіональної економічної політики, спрямованої на капіталізацію території.

Постановка завдання. Наше завдання полягає дати оцінку капіталізації економіки регіону з метою збільшення ефективності її використання в практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема капіталізації дуже актуальна з теоретичної та практичної сторони, бо існує зв'язок між капіталізацією та економічним зростанням.

Розвиток економіки в сьогоденних умовах розглядається як процес переходу від адміністративно-командної економіки до ринкової. Відбувається перехід від змішаної економіки, що ґрунтується на адміністративно-командних принципах до змішаної економіки, що базується на ринкових принципах.

Звідси можна зробити висновок, що ринкове перетворення економіки – це і є капіталізація економіки.

Тема капіталізації достатньо ще не вивчена і не розглянута. Виникає завдання визначення сутності капіталізації в сьогоденних умовах, оскільки в літературних джерелах існують різні підходи щодо її визначення.

Вартість активів, які знаходяться на даній території та функціонують в якості джерела доходів, формує територіальний капітал [4; 5, с. 300–301]. При цьому варто зазначити, що не весь капітал перебуває у власності його розпорядника, – часто він є запозиченим (наприклад, у формі банківських кредитів, розміщення цінних паперів, оренди, державного фінансування, промислових облігацій розвитку, векселів, ф'ючерсів тощо). У таких випадках залучення капіталу можливе лише при наявності певної застави у вигляді основних засобів, які генерують стабільні та передбачувані потоки доходів. Таким чином, для того, щоб отримати можливість залучати капітал, важливо знайти такі активи, які будуть приносити стабільний дохід і зможуть бути задіяні як в якості застави, так і в якості джерела прибутків.

Метою розвитку регіональних економік є зростання вартості їх активів є підвищення якості життя населення. Недооцінка регіональних активів є фактором впливу на темпи розвитку економіки. Території, де рівень капіталізації є незначним, неспроможні утримувати капітал, відчують значний відтік ресурсів і, як наслідок, не є спроможними забезпечувати ефективний розвиток регіональної економіки.

Трактування поняття капіталізації в сучасній економічній літературі являє собою складну і багатоаспектну категорію і характеризується множинністю різних підходів.

Множинність цих визначень можна об'єднати в нижче наведену таблицю, за допомогою якої стає більш зрозумілим сутність даного терміну.

Отже, капіталізація – це складний процес, у результаті якого прибуток перетворюється в капітал на засадах гармонізації інтересів суб'єктів господарювання з метою забезпечення сталого розвитку національних територіальних утворень. Застосовуючи дане визначення стосовно регіону, можна сформулювати суть капіталізації як залучення будь-яких територіальних ресурсів у вигляді додаткової вартості. Такої ж думки і [6], який капіталізацію розглядає з

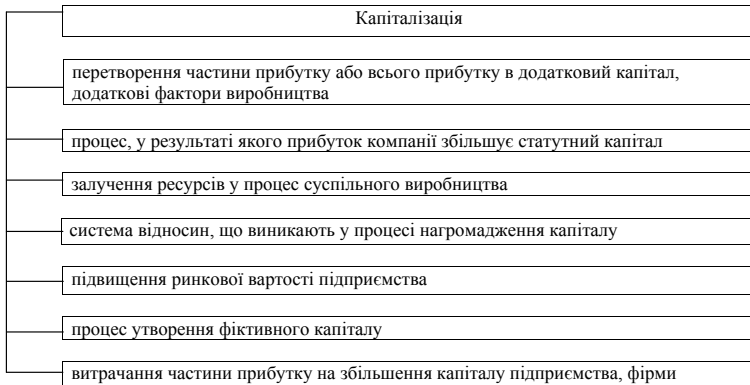

Рис. 1. Класифікація підходів щодо визначення суті поняття «капіталізація»

позиції функціонування розташованих у межах даної території ресурсів (а також усього, що здатне принести дохід), в якості джерел доданої вартості [6].

У ролі активу як об'єкту капіталізації може виступати будь-яка власність фізичної чи юридичної особи, яка має будь-яку цінність для свого власника і дає можливість утворенню грошових потоків для отримання доходу і прибутку в тій чи іншій формі. Як відомо, прибуток активу залежить від того наскільки його повністю залучили до обороту, тоді відповідно і ріст капіталізації регіону залежить від вдалого використання природних ресурсів, а не просто їх примноження [7]. Оскільки прибутковість активу прямо пропорційно залежить від повноти його залучення до обороту, то підвищення капіталізації території можливе не стільки завдяки залученню в обіг додаткових одиниць природних ресурсів, скільки завдяки підвищенню ефективності їх розміщення та використання (поглиблення переробки, створення ефективної інфраструктури, виробничої логістики тощо).

Трактування поняття капіталізації регіону (території) у сучасній економіці є дещо нове і потребує детального вивчення та оцінки. Автором зібрано і наведено деякі підходи щодо осмислення даного терміну.

Функціями системи управління капіталізацією територіальних активів є:

- розроблення стратегії капіталізації територіальних активів;
- формування механізму управління процесами ефективного використання територіальних активів;
- забезпечення моніторингу капіталізації в межах територіальних економічних систем;
- координація взаємодії підсистем територіального управління, які впливають на процеси капіталізації;
- привабливість регіону до залучення капіталів.

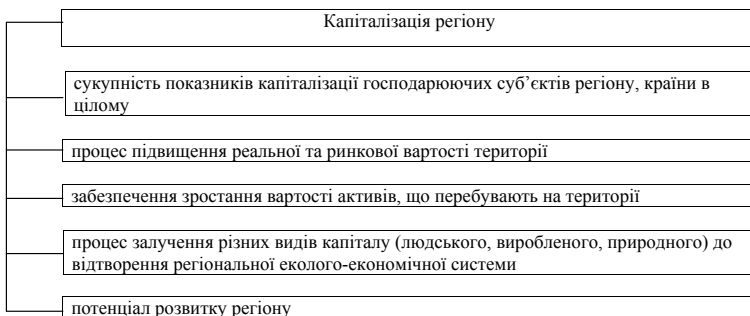

Рис. 2. Класифікація підходів щодо визначення суті поняття «капіталізація регіону»

Здійснення цих функцій реалізується через систему показників, які характеризують стан капіталізації територіальних активів та ефективність їх використання.

Капіталізація активів регіону має свою структуру, з якої можна виділити наступні складники:

- природні ресурси;
- виробничий потенціал;
- трудові ресурси;
- інвестиційна привабливість;
- інноваційний потенціал.

До цих усіх складників можна додати ще матеріальні та нематеріальні ресурси та вплив ринкової економіки на ефективне використання потенціалу певного регіону.

Регіональні стратегії 2005-2008 рр. орієнтувалися саме на чинники екстенсивного розвитку, дія яких вичерпалася під впливом кризових явищ 2008-2009 рр. Через це традиційні підходи до вирішення проблем регіонального розвитку виявилися неефективними в умовах сучасного економічного зростання. Під впливом таких змін виявилась необхідність у розробці ефективних напрямів регіонального розвитку, які б задовольняли власні потреби регіонів, спрямованих на раціональне використання потенціалу для підвищення капіталізації територій.

Фінансова криза 2008-2009 рр. знизилася рівень капіталізації майже в усіх регіонах і по Україні в цілому. Головною причиною зниження рівня капіталізації регіонів за 2008 р. є зменшення інвестицій в їх розвиток.

На регіональному рівні в першу чергу повинні розроблятися такі ефективні механізми для збільшення вартості регіональних активів та використання ключових показників, які визначають вартість та привабливість території. Капіталізація регіону не можлива без зростання вартості його активів, а саме всіх активів, які розміщені на даній території і перебувають у будь-якій формі власності і які вже використовуються в обороті або можуть бути задіяні до нього.

На регіональному рівні до процесу капіталізації повинні бути задіяні всі активи, які розміщені на її території, у тому числі природні ресурси, економічні, соціальні активи, інвестиційні ресурси для створення умов росту вартості матеріальних і нематеріальних активів, які знаходяться в даному регіоні.

Сучасні гео економічні умови диктують необхідність відмови від традиційного розуміння в якості ресурсів території тільки тих її елементів, які з самого початку закладені природою – це власне природні ресурси (мінеральні, водні, біологічні, енергетичні, кліматичні та ін.). Не обмежується перелік територіальних ресурсів і виробничим потенціалом, який напряму конвертується в фінансовий капітал. Відбувається зміщення від традиційних форм виробничого і фінансового капіталу до інституціонального, соціального, інтелектуального капіталу, все більш збільшується частка нематеріальних активів [8].

Активи (капітали) тісно пов'язані між собою і мають певну структуру, що дозволяє домогтися ефекту синергії рішення задач капіталізації регіону шляхом розвитку сектора економіки, що базується на інноваційних технологіях.

Капіталізація економіки регіону формується на різних рівнях: на рівні потенціала

лу і ресурсів, що входять у регіон, на рівні господарювання регіону, на рівні управління регіональними економічними процесами. Оскільки результативність заходів у галузі соціально-економічного розвитку регіонів (у т.ч. числі і рішення проблем капіталізації території) багато в чому залежить від принципів та особливостей реалізованої економічної політики, то доцільна модернізація інструментів і методів регіональної економічної політики з метою використання додаткових стимулюючих механізмів територіально-розвитку [8].

Оскільки надмірна централізація влади обмежує регіони в використанні низки механізмів і інструментів, то регіональна політика не приносить тих результатів, які могла б отримувати на регіональному рівні.

Проблема капіталізації регіону тісно обговорюється багатьма політиками і науковцями. Обговорення цього питання має в більшості випадків просто ідеологічну ідею, аніж економічне підґрунтя. Дане поняття широко застосовується в ЗМІ, але належної підтримки з боку держави не має. Тому виявилася потреба оцінити капіталізацію території саме з економічної точки зору.

Основними факторами, що визначають процеси управління капіталізацією регіону, є: регіональний територіальний простір, регіональні активи, доступні ринки та інституційне забезпечення механізмів капіталізації.

Оцінка капіталізації регіону з точки зору впливу на соціально-економічний розвиток регіонів і суб'єктів господарювання, розташованих на їх території, виявляє причини існування в Україні депресивних регіонів і визначення стратегії, спрямованої на часткову або повну їх ліквідацію. Даний показник капіталізації, який входить у загальну систему розвитку регіону, дозволяє контролювати ефективно та раціональне використання ресурсів. Капіталізація регіональних активів є інтегральним показником, що дозволяє створювати нову вартість за допомогою збільшення довгострокових активів.

Цікавими є спроби дослідників оцінювати капіталізацію територій за вартістю всіх видів ресурсів, які беруть участь у створенні валового регіонального продукту. Реальність використання такого підходу в Україні потребує проведення кардинальних змін у системі статистичного обліку ресурсів регіонів з урахуванням не тільки їхньої вартості і власності, а й економічних взаємозалежностей між територіями, що створюють активи та їх використовують. Існуюча система обліку активів конкретних територій не враховує інтеграційних процесів, які впливають на кількісний, вартісний і якісний склад активів. Насамперед це стосується активів транснаціональних компаній, вітчизняних корпорацій, які мають багаторівневу структуру і акумулюють активи на тих територіях, де розташовані їхні головні офіси. За таким принципом функціонують фінансові установи, у тому числі банки, страхові компанії, інші учасники фінансового ринку. Таким чином активи багатьох суб'єктів реальної економіки та фінансового сектору акумулюються в основному у великих містах, що забезпечує їм більші можливості для розвитку [9].

Для підвищення капіталізації регіону, на думку Ернандо де Сото, необхідно переоцінити (дооцінити) території за допомогою цілого ряду послідовних дій [10; 11, с. 13, 18; 12].

Отже дії, які визначають основні стратегічні напрямки формування механізмів щодо підвищення капіталізації регіону:

1. Здійснити реструктуризацію (докапіталізацію) активів, розвиток ринків факторів виробництва, які продовжують функціонувати на старій технологічній базі (земля, капітал, основні фонди, робоча сила). На сьогоднішній день активи, вбудовані в старі виробничо-господарські комплекси, не можуть бути капіталом, так як вони не обертаються в системі глобальних обмінів, прив'язані до територіально-локалізованим формам діяльності.

2. Надати даним активам інституційну форму для забезпечення їх мобільності і найвищої віддачі в системі глобальних обмінів. Інституційні реформи повинні стати одним з основних інструментів управління.

3. Провести нову «збірку» активів на території регіону таким чином, щоб їх сукупна вартість перевищувала механічну суму цін кожного з них по окремоті. Для цього важливі не стільки матеріальні активи (заводи і фабрики), скільки нематеріальні – інформаційно-комунікаційні системи, інтелектуальний капітал і ін.

Даною формулою Ернандо де Сото у свій час скористався і Китай, який зробив основний акцент на капіталізацію людських ресурсів, побудувавши по всьому світу свої торговельні мережі.

Також можна виділити багато факторів, які впливають на розвиток капіталізації регіону, а саме:

- низьке використання природних ресурсів;
- низький розвиток інноваційних технологій та втілення їх в практику;
- некваліфіковані кадри;
- знос основних фондів.

Для підвищення рівня інноваційної капіталізації регіону потрібно провести ряд заходів, спрямованих на потреби бізнесу, розвиток інноваційної інфраструктури ВНЗ, використання інноваційних схем у тих галузях, де використовується низькотехнологічне забезпечення. Все разом дозволить зробити капіталізацію даної території більш ефективною і привабливою для інвестицій.

Не менш важливим механізмом підвищення капіталізації регіону є розвиток фондового ринку, який, будучи структурним елементом ринкової економіки, виконує виключно важливу функцію в її становленні та розвитку.

На жаль, фондовий ринок України так і не став ефективним механізмом залучення інвестицій у реальний сектор економіки, а з моменту фінансової кризи 2008р. постраждав значніше, ніж в інших країнах світу. Основними причинами є: макроекономічна та фінансова нестабільність, значний обсяг державного регулювання економіки, низький рівень капіталізації фондового ринку і вкрай незначна його частка в обігу цінних паперів, відсутність прозорості в ціноутворенні, яку може забезпечити тільки фондова біржа [8].

Специфікою українського фондового ринку є практична відсутність внутрішнього інвестора; велика кількість угод полягає для одержання спекулятивного прибутку; досить часто акції купуються на початку торгів тільки для того, щоб після накручування ринку дорожче продати їх і заробити на цьому.

Висновок з проведеного дослідження. Для того, щоб оцінити капіталізацію регіону потрібно, щоб були задіяні всі види активів на території, включаючи природні ресурси, економічні активи, інвестиційні ресурси, нові технології, кваліфіковані кадри і повинні бути створенні умови росту вартості матеріальних і нематеріальних активів, сконцентрованих в регіоні.

Аналіз і оцінка капіталізації регіону багато в чому залежить і від місцевих органів влади, які повинні приймати обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку даної території. Також для місцевих органів влади потрібно скорочувати низьколіквідні ресурси, у свою чергу ефективно використовувати інші більш ефективні активи території.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пронько Л.М. Сутність капіталізації, її види та напрями // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econjournal.vsu.org/files/pdfa/1875.pdf>.
2. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – М.: Политиздат, 1968. – Т. 25, ч. 2. – 380 с.
3. Сей Ж.-П. Трактат политической экономики. – М.: 1986. – С. 58.
4. Гриценко А.А. Капитализация и социализация экономики в ретроспективе и перспективе / А.А. Гриценко // Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2009. – Вип. 15. – С. 13.
5. Пилипів В.В. Управління відтворенням територіальних економічних систем у фінансовому просторі / В.В. Пилипів. – К.: РВПС України НАН України. – 400 с.
6. Копиленко О.П. Правознавство / О.П. Копиленко, Л.І. Мозговий. – К.: Професіонал ВД, 2007. – 400 с.
7. Бондар Л.В. Концептуальні засади управління процесами капіталізації природних ресурсів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics-of-nature.net/uploads/arhiv/2012/Bondar.pdf>.
8. Кухарская Н.А., Сараева И.Н. Институциональные проблемы государственной политики повышения капитализации регионов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.instud.net/2014/2/22.pdf>
9. Козоріз М.А., Ключник Л.В. Методичні підходи до оцінки капіталізації регіональних активів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/34/2910-metodichni-pidhodi-do-ocinki-kapitalizaci%D1%97-regionalnix-aktiviv.html>.
10. Де Сото Э. Загадка капитала. Почему капитализм торжествует на Западе и терпит поражение во всем остальном мире/Э.Де Сото; пер. с англ. – М.: Изд-во «Олимп-Бизнес», 2004. – 272 с.
11. Княгинин В.Н. Капитализация регионов: проблемы, задачи, механизмы / В.Н. Княгинин // Стенограмма выступления на семинаре «Капитализация регионов», 3-4 октября 2003 г. – СПб.: Фонд «ЦСР СевероЗапад», 2003. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.csr-nw.ru/upload/file_category_1097.pdf.
12. Малова Т.А. Анализ процесса капитализации рыночной стоимости в условиях экономического кризиса / Т.А. Малова // Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского Ин-та бизнеса. – 2010. – № 2(12). – С. 53-59.

УДК 005:339.922

Шабардіна Ю.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту інноваційної діяльності
та державного управління
Чернігівського національного технологічного університету*

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню концепцій розвитку інтеграційних процесів, виявленню особливостей становлення ЄС. Зроблена спроба об'єктивно проаналізувати позитивні і негативні моменти в діяльності даного глобального утворення. Вивчення закордонного досвіду входження країн в ЄС дозволило виявити проблемні питання сучасного стану економіки України, вирішення яких виглядає можливим в умовах європейської інтеграції.

Ключові слова: інтеграція, інтеграційний процес, форми інтеграції, інтеграційні концепції, єдиний економічний простір, Європейський Союз, Митний Союз.

Шабардіна Ю.В. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ЕВРОПЕЙСКИХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИХ РЕАЛИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

Статья посвящена исследованию концепций развития интеграционных процессов, выявлению особенностей становления ЕС. Сделана попытка объективно проанализировать положительные и отрицательные моменты в деятельности данного глобального образования. Изучение зарубежного опыта вхождения стран в ЕС позволило выявить проблемные вопросы современного состояния экономики Украины, решение которых выглядит возможным в условиях европейской интеграции.

Ключевые слова: интеграция, интеграционный процесс, формы интеграции, интеграционные концепции, единое экономическое пространство, Европейский Союз, Таможенный Союз.

Shabardina Y.V. BASIS OF THEORY AND ORGANIZATION EUROPEAN INTEGRATION OF PROCESSES AND PRACTICAL ASPECTS OF THEIR REALIZATION IN UKRAINE

The article investigates the concepts of integration processes, identifying features of formation of the EU. An attempt to objectively analyze the positive and negative aspects in the work of global education. Study of foreign experience of entering the EU countries revealed the problematic issues of the current state of the economy of Ukraine, the decision which looks possible in the context of European integration.

Keywords: integration, integration proces, forms of integration, integration conceptions, single economic space, European Union, Customs Union.

Постановка проблеми. Сучасні світові тенденції щодо поширення інтеграційних процесів ставлять перед країнами нагальне питання вибору приєднання до тих чи інших регіональних об'єднань. Об'єктивними причинами інтеграції країн у світове

господарство виступають можливість підвищення ефективності використання наявних ресурсів, забезпечення узгодженого розвитку і взаємодоповнення держав-учасниць, розподіл інвестицій, а також потреба створення більш вигідних умов для торгівлі